

Міністерство освіти і науки України
Харківська національна академія міського господарства

В. П. Дубинський, В. О. Хесін, М. Л. Мухортов, Р. В. Амельченко

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять
з дисципліни

«АРХІТЕКТУРНЕ ПРОЕКТУВАННЯ» (VII, VIII семестри)

*(для студентів 4 курсу
професійного напрямку 1201 (6.060102) «Архітектура»)*

ХАРКІВ ХНАМГ 2009

Методичні вказівки до практичних занять з навчальної дисципліни «Архітектурне проектування» (VII, VIII семестри) (для студентів 4 курсу професійного напрямку 1201 (6.060102) «Архітектура») / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: В. П. Дубинський, В. О. Хесін, М. Л. Мухортов та ін. – Х.: ХНАМГ, 2009 - 24 с.

Укладачі: канд. арх., доцент В. П. Дубинський ,
доцент В. О. Хесін,
ст. викл. М. Л. Мухортов,
ст. викл. Р. В. Амелеченко

Рецензент: докт. арх., проф. Н. Я. Крижановська

Рекомендовано кафедрою Архітектурного і ландшафтного проектування
Протокол №3 від «20» жовтня 2009 р.

©2009 ХНАМГ. Загальна методична структура.
©2009 В. П. Дубинський, В. О. Хесін, М. Л. Мухортов,
Р. В. Амелеченко. Зміст та упорядкування.

Зміст

Вступ.....	4
1. Мета й організаційні основи практичних занять.....	4
2. Обсяг практичних занять з дисципліни «Архітектурне проектування» (VII, VIII семестри)	5
3. Практична робота за Модулем 7 (VII семестр).....	6
ЗМ 7.1. Проект міста на 100 тис. мешканців.....	6
7.1.1. Аналіз ландшафтних та містобудівних факторів проектування.....	6
7.1.2. Композиційно-планувальна й функціональна організація міста на 100 тис. мешканців.....	7
ЗМ 7.2. Розробка проекту загальноміського центру	7
7.2.1. Композиційно-планувальна й функціональна організація центру міста.	7
7.2.2. Об'ємно-просторова організація ядра загальноміського центру.....	7
КЛАУЗУРА № 1: Визначення комплексу унікальних властивостей території урбаністичного освоєння	10
КЛАУЗУРА № 2: Ідея планувально-просторової організації урбаністичного комплексу в умовах певного унікального ландшафту.....	10
КЛАУЗУРА № 3: Створення ідеї-концепції просторово-планувального каркасу міста (з визначенням меж загальноміського центру у комплексі центрального міського простору).....	12
КЛАУЗУРА № 4: Ідея планувально-просторового зонування загальноміського центру.....	13
4. Практична робота за Модулем 8 (VIII семестр).....	18
ЗМ 8.1. Проект комплексу загальноміського парку.....	18
Послідовні етапи й обсяги практичної роботи за модулем 8:	18
8.1.1. Аналіз природних та містобудівних факторів ландшафтного проектування.	18
КЛАУЗУРА №1 Пошук принципового розміщення загальноміського парку в природному комплексі міських територій (ПКМТ) – з визначенням унікальних властивостей території ландшафтного освоєння	18
8.1.2. Розробка концепції та функціональної організації території загальноміського парку	19
КЛАУЗУРА №2 Пошук концепції принципової функціональної й ландшафтної паркової організації у визначеному проектом урбанізованому середовищі.	19
КЛАУЗУРА №3 Пошук ідеї просторової пейзажної побудови головної функціональної зони загальноміського парку	21
КЛАУЗУРА №4 Ідея комплексного архітектурно-ландшафтного вирішення й дендрологічного оформлення ядра парку.....	22
5. Рекомендована література.....	23

Вступ

Подані методичні вказівки складають частину методичного комплексу дисципліни «Архітектурне проектування», 4 курс (VII та VIII семестри). Їх слід розглядати разом з Методичними вказівками з виконання курсових проектів на тему «Місто на 100 тис. жителів» та «Загальноміський парк», а також – з МВ до самостійної роботи з дисципліни. Практичні заняття проводяться у забезпечення виконання курсових проектів, підсумки їх забезпечують вихідні матеріали для безпосереднього виконання головних етапів курсових проектів.

1. Мета й організаційні основи практичних занять

Практичні заняття з теми «Місто» проводиться протягом VII та VIII семестрів. Спочатку – у складі виконання проекту міста на 100 тис. мешканців з розробкою його центру, а потім, - у деталізації природного комплексу міських територій, - під час проектування загальноміського парку – з розробкою певної паркової функціональної зони й дендрологічним вирішенням фрагменту паркового середовища.

Головною метою практичних занять є набуття студентами основ змістовних практичних знань і навичок зі сфери сучасної архітектурної й інженерної урбаністики, що стосуються створення просторового каркасу міста й нових міських утворень середнього за обсягом території й кількістю населення масштабу (малого або середнього міста).

Особливість розвитку сучасного урбанізму полягає в тому, що кожне нове або реконструйоване урбаністичне утворення (місто) надбало по суті комплексної й складної багаторівневої побудови, відтворювати яку, у відповідності до певних архітектурних проектно-дослідницьких концепцій, і повинен навчитися кожний студент архітектурного напрямку містобудівної спеціалізації.

Практичні заняття побудовано на основі навчального моделювання робочих проектно-дослідницьких ситуацій, які супроводжують створення комплексних міських архітектурно-планувальних і просторових утворень, що складають складну багаторівневу структуру сучасного міста.

Практична робота виконується у вигляді ланцюга послідовних *завдань-клаузур* та *ескізів*, - у відповідності до основних етапів та мети практичних занять, - з подальшим їх колективним обговоренням і самостійним оформленням їх підсумків у відповідній ескізній архітектурно-графічній проектно-дослідницькій формі.

2. Обсяг практичних занять з дисципліни «Архітектурне проектування» (VII, VIII семестри)

Зміст	Кількість годин			
Модуль 7. Архітектурне проектування ландшафтних об'єктів (VII семестр)	ПЗ 144			
ЗМ 7.1. Проект міста на 100 тис. мешканців.	60			
7.1.1. Аналіз ландшафтних та містобудівних факторів проектування .				
Виконання й обговорення клаузури 1.	10			
7.1.2. Композиційно-планувальна й функціональна організація міста на 100 тис. мешканців.				
Виконання й обговорення клаузури 2.	10			
7.1.3. Створення планувально-просторового каркасу міста.				
Виконання й обговорення клаузури №3. Розробка, обговорення й затвердження принципового (робочого) й деталізованого ескізів генплану міста.	40			
ЗМ 7.2. Розробка проекту загальноміського центру.	84			
Композиційно-планувальна й функціональна організація центру міста.				
Виконання й обговорення клаузули № 4	30			
7.2.2. Об'ємно-просторова організація ядра загальноміського центру.				
Виконання, обговорення й затвердження деталізованого ескізу ядра центру.	54			
Модуль 8. Архітектурне проектування ландшафтних об'єктів (8 семестр)	ПР			
ЗМ 8.1. Проект комплексу загальноміського парку.	144			
8.1.1. Аналіз природних та містобудівних факторів проектування.				
8.1.2. Розробка концепції та функціональної організації території загальноміського парку.				
Виконання, обговорення й доопрацювання клаузур 1, 2, 3	30			
8.1. 3. Композиційно-планувальна організація парку.				
Виконання, обговорення й затвердження ескізу генплану парку	54			
ЗМ 8. 2. Розробка деталізованого ландшафтно-архітектурного комплексу функціональної зони парку.				
8.2.1. Об'ємно-просторова організація ландшафтно-архітектурного комплексу.				
Виконання й обговорення клаузури 4	20			
8.2.2. Детальна розробка дендрологічного складу проекту.				
Виконання, обговорення й затвердження ескізу деталізованого фрагменту головної зони парку.	40			

3. Практична робота за Модулем 7 (VII семестр) Архітектурне проектування ландшафтних об'єктів

Вихідні дані:

На початку практичної роботи кожен студент одержує від керівника комплект вихідних даних до практичних занять у складі:

- схематизованої реальної геотоподоснови у М 1:50 000 або 1:20 000;
- схеми морфологічної побудови ландшафту освоєння у М 1:100 000;
- список літературних джерел з опису природно-кліматичних особливостей регіону проектування, а також
- комплекс розрахункових вихідних даних, складених у відповідності до державних містобудівних нормативних стандартів (ДБН), які студенти повинні адаптувати до власної змістовної практичної роботи.

Послідовні етапи й обсяг практичної роботи за модулем 7 (Проект комплексу малого або середнього міста)

ЗМ 7.1. Проект міста на 100 тис. мешканців

7.1.1. Аналіз ландшафтних та містобудівних факторів проектування.

Виконання й обговорення клаузури 1.

Визначення комплексу унікальних властивостей території освоєння

Мета виконання клаузури:

- оволодіння основами комплексного оцінювання значної за площею території містобудівного освоєння;
- обґрунтований вибір території для містобудівного освоєння на основі порівняння за об'єктивними показниками різних варіантів можливого територіального розміщення урбанізованої структури.

Виконання й обговорення клаузури 2.

Ідея планувально-просторової організації урбаністичного комплексу в умовах певного унікального ландшафту.

(Клаузура №№ 1, 2 виконуються з подальшим обговоренням та дискусією)

Практичний підсумок 1-2 етапів - створення структурної моделі унікального ландшафту з метою його подальшого урбаністичного освоєння. Студенти повинні в навчальній ігровій ситуації продемонструвати вміння змістовного архітектурного оперування містобудівними моделями.

7.1.2. Композиційно-планувальна й функціональна організація міста на 100 тис. мешканців.

Розробка, обговорення й затвердження принципового (робочого) й деталізованого ескізів генплану міста. Побудова моделі архітектурно- й ландшафтно- змістовного планувально-просторового каркасу міста в обранім унікальнім ландшафті.

ЗМ 7.2. Розробка проекту загальноміського центру

7.2.1. Композиційно-планувальна й функціональна організація центру міста.

7.2.2. Об'ємно-просторова організація ядра загальноміського центру.

Розробка клаузур №№3,4, виконання ескізів центру міста.

Виконання й обговорення клаузури №3

Концепція просторово-планувального каркасу міста (з визначенням меж загальноміського центру у комплексі центрального міського простору)ю

Створення архітектурної просторово-планувальної моделі планувально-просторового ядра (центру) міського урбанізованого утворення.

Виконання й обговорення клаузури №4

Ідея планувально-просторового зонування загальноміського центрую

(Клаузури №№ 3, 4, виконуються з подальшим обговоренням та дискусією)

Практичний підсумок 3-4 етапів - побудова змістовної комплексної структурної планувально-просторової моделі міста, органічно пов'язаної з унікальним ландшафтом, та включення до неї головних міських інфраструктур: транспортної, комплексного громадського обслуговування тощо, а також – моделей композиційних просторових зв'язків середнього за населенням і територією міста.

Паралельно практичній роботі, що відбувається принципово в *колективній аудиторній* формі (складання клаузур, рецензування, обговорення, дискусії) проводиться індивідуалізована самотійна робота, у підсумку якої кожен студент створює особисте нормативно-графічне й змістовно-модельне уявлення про головні міські структури, комплекси й системи (див.: Методичні вказівки з самотійної роботи). За підсумком кожного етапу практичної роботи відбувається тестування (див.: Комплексні контрольні роботи з курсу «Архітектурне проектування»).

Практична й самотійна робота підсумовується захистом проектно-дослідницьких розробок, що утворюють комплексну багаторівневу урбаністичну модель.

Практичне оволодіння основами комплексного оцінювання значної за площею території містобудівного освоєння здійснюється на основі натурного

обслідування ділянок, наданих та обраних для подальшої містобудівної розробки, - у відповідності з певною послідовністю й структурою підсумкової архітектурно-ландшафтної моделі, - з подальшим визначенням та графічною фіксацією наступних ландшафтних елементів та зв'язків:

- ландшафтних осей першого та другого порядку, визначених на основі підсумовування морфологічних ознак ландшафту освоєння (водорозділів, тальвегів, меж унікальних ландшафтів тощо);
- ландшафтних вузлів першого та другого порядку (що утворюються на перетині відповідних ландшафтних осей);
- фронтів панорамного зорового сприйняття;
- візуальних басейнів;
- візуальних розкриттів;
- характерних візуальних точок;
- ділянок ландшафту з певними ухилами, що відповідають нормативним вимогам;
- характерних масивів рослинності;
- акваторій та водних потоків (в тому числі й малих річок).

На основі натурного обслідування можливої території освоєння будується її ландшафтна модель, що послуговує матеріалом для подальшого порівняння та вибору оптимальної території освоєння.

Вибір території для містобудівного освоєння (на основі порівняння за об'єктивними показниками різних варіантів можливого територіального розміщення урбанізованої структури).

Оволодіння навичками свідомого вибору території освоєння відбувається в процесі обговорення клаузурної роботи зі створення моделей унікального ландшафту містобудівного освоєння. Вибір оптимальної території освоєння може відбуватися лише за умови вільного володіння методами порівняння різних ландшафтних комплексних моделей.

Порівняння відбувається за комплексом факторів, що враховувалися підчас побудови ландшафтних моделей території освоєння:

- комплекс природно-кліматичних факторів (режим інсоляції територій, вітровий режим тощо);
- комплекс факторів, що впливають на вибір території за характеристиками рельєфу;
- комплекс екологічних факторів, від врахування яких залежить збереження екологічної рівноваги території освоєння.

Побудова моделі архітектурного й ландшафтного змістовного планувально-просторового каркасу міста в обранім унікальнім ландшафті.

Наступний етап практичних занять містить оволодіння комплексом навичок та вмінь, що необхідні при складанні головних містобудівних графічних документів – генеральних планів значних за площею урбаністичних

утворень, - як комплексних моделей планувально-просторового міського каркасу.

У створенні таких моделей студенти повинні здобути навички поєднання різних інженерних інфраструктур міста з його архітектурною планувально-просторовою структурою, що у власну чергу залежить від ландшафтної моделі території освоєння.

Головною міською інфраструктурою є нормативний комплекс його транспортних зв'язків, - внутрішніх та зовнішніх (трасування останніх зазвичай визначається кожному студентові керівником проекту). У створенні моделі міського каркасу студенти повинні з необхідністю врахувати цілий ряд нормативних уявлень та потреб:

- планувальної структури міста, що з необхідністю, окрім чіткого поділення на сельбищні та позасельбищні території, повинна складатися ще й з нормативних планувальних одиниць, - житлових районів (для обраних розмірів міста їх рекомендовано планувати від двох до чотирьох, площею від 200 до 300-350 га кожний), які, в свою чергу, складаються з первинних планувальних утворень – кварталів (10-15 у кожному житловому районі, з рекомендованою площею ділянки кожного від 15-20 до 30 га);
- транспортної інфраструктури міста з власним «кроком» загальноміських магістралей (800-1000-1200м) та зупинок маршрутів загальноміського транспорту (600-800м);
- рекреаційної інфраструктури міста, що складає природно-ландшафтний комплекс міста: парки (загальноміський та районні, лугопарку, гідропарку, спортивного парку, лісопарку), внутрішніх скверів, набережних, бульварів тощо;
- промислової та комунальної інфраструктури міста, пов'язаної з зовнішньою та внутрішньою (загальноміською) транспортною інфраструктурою.

Створення просторово-планувальної архітектурної моделі ядра (центру) міського урбанізованого утворення.

Підсумком змістовної роботи зі створення комплексної моделі структури малого або середнього міста є формування планувально-просторової моделі ядра всієї структури - центру міста з певною її деталізацією.

Структура архітектурної моделі центру міста повинна довести його «ключове» значення для всього створюваного містобудівного комплексу, завдяки чому саме центр стає вирішальним поєднуючим елементом, що забезпечує функціональну й композиційну цілісність головних елементів міського комплексу.

Змістовний графічний склад практичної роботи:

КЛАУЗУРА № 1: Визначення комплексу унікальних властивостей території урбаністичного освоєння

Змістом цієї клаузури є відпрацювання навичок комплексного оцінювання території архітектурно – містобудівного освоєння як просторової ландшафтної єдності, що до неї необхідно включити майбутню урбаністичну структуру.

Для виконання клаузури необхідно подальше засвоєння методів комплексної аналітики ландшафту з метою визначення можливого ступеню його містобудівного використання. Визначальною умовою є набуття вміння пошуку унікальних рис ландшафту, що саме їх можна включити важливою складовою – основою майбутньої багаторівневої урбаністичної структури.

Висхідна аналітична модель має містити усі умовні графічні пояснення (осі, вузли, просторові розкриття, фронти панорамного сприйняття) саме щодо унікальних рис ландшафту. Необхідно також урахувати основні природно-кліматичні характеристики, морфологію природного рельєфу, екологічні особливості (наявність природних акваторій, потоків, унікальних масивів рослинності тощо).

У підсумку роботи над клаузурою треба вибудувати наочну схему-модель в єдності унікальних і пересічних рис ландшафту освоєння.

У підсумку обговорення першої клаузури студент повинен отримати чітке уявлення напрому подальших пошуків, для створення наступної моделі.

Клаузура виконується в масштабі 1: 20000.

КЛАУЗУРА № 2: Ідея планувально-просторової організації урбаністичного комплексу в умовах певного унікального ландшафту

Клаузура №2 виконується на основі підсумків роботи з клаузула №1 і повинна виявитися свідченням про засвоєння студентами навичок з оцінювання унікальних властивостей ландшафту (території) **містобудівного освоєння.**

У підсумку роботи над клаузурою студенти повинні визначитись, яким чином взаємодіятимуть дві принципові структури міста: природна й штучна, урбаністична. Певним чином наперед задана природними умовами й унікальними рисами ландшафту містобудівна структура повинна органічно суміститися з побудовою природного ландшафту як його логічне продовження й доповнення. Особливу увагу слід приділити планувально - просторовій концепції ядра вписаної в природний ландшафт містобудівної структури: центрального району міста. Схематика клаузури повинна чітко продемонструвати, яким чином унікальні елементи природного ландшафту, що раніше були визначені, включатимуться до нової проектованої урбаністичної структури, - з зазначенням збігів та доповнень обох структур – природної та штучної.

Наступним кроком у виконанні клаузури повинна виявитись пропозиція принципової структурної побудови міста, яка диктується певною структурою природного ландшафту й, перед усім, - ландшафтними домінантами: водними поверхнями, зеленими масивами. Повинна бути визначена кількість житлових районів (рекомендована кількість – 2-4) та їх взаємне розташування. Така пропозиція може експонуватись обґрунтованими варіантними пропозиціями щодо планувально-просторової організації сельбищної міської зони. Вибір оптимального варіанту буде визначатись у процесі обговорення клаузури.

Клаузура виконується в масштабі 1:20000.

Розробка принципового (робочого) й деталізованого ескізів генплану міста

Підчас виконання ескізів генплану міста виконується й деталізується принципова схема планувально-просторового каркасу міста, яку складає перед усім система транспортних магістралей, які повинні забезпечувати зв'язки всередині сельбищної зони, зв'язки сельбищної з промисловою зоною, зоною зовнішнього транспорту, рекреаційними зонами.

Перед усім, - на основі пропозицій оптимальної планувальної структури міста (за підсумками клаузури №2) масштабно деталізується транспортний каркас міста, - позначається диференціація загальноміських і районних магістралей (80 і 40-50 м у червоних лініях відповідно) - у відповідності до рекомендованих планувальних модулів транспортного каркасу – 600, 880 й 1000м. Найоптимальніші рекомендовані геометричні схеми організації транспортного планувального каркасу міста – видовжена «петля», «подвійна петля» («вісімка»), - у сполученні з лінійними діаметральними магістралями, що зазвичай сполучають місто зі спорудами зовнішнього транспорту (автовокзалом й залізничним вокзалом). Комплекси зовнішнього транспорту необхідно винести за межі сельбищної зони.

Наступним кроком визначаються – відносно загальноміських магістралей – принципові геометричні межі кожного житлового району, - з глибиною забудови не більш як 500 м від осей загальноміських магістралей.

Робляться пропозиції з планувальної диференціації кожного житлового району, - зі створенням комплексу кварталів і фокусів обслуговування (рекомендована кількість укрупнених кварталів у кожному житловому районі – 10-15, за умови площі ділянки кожного – 20-30 га (у червоних лініях).

Далі в ескізі генплану повинні бути визначені зв'язки сельбищної й позасельбищних зон, перед усім, сельбище – промисловість. Слід звернути увагу на необхідність влаштування між цими головними складовими міста не менш як двох транспортних зв'язків.

Ескізи виконуються у масштабі 1:10000

Таблиця 2
Орієнтовні розміри елементів території міста на 100 тис. мешканців (га)

Сельбищна територія	700-1000
Територія промислових підприємств (промзона)	200-250
Складські території	50
Території споруд зовнішнього транспорту (залізничного, автомобільного, водного й повітряного)	35-50
Лісопарки, лугопарки, гідропарки	500
Території підприємств з переробки сміття	5
Кладовища (цвинтарі)	10
Території споруд водопостачання	5
Території споруд водоочищення	5
Інші (резервні) території	100
Разом	1700-2000

КЛАУЗУРА № 3: Створення ідеї-концепції просторово-планувального каркасу міста (з визначенням меж загальноміського центру у комплексі центрального міського простору)

Змістом цієї клаузури є уточнення просторових зв'язків головних елементів міста (центру), що втілюють планувальну і просторову єдність міста як багаторівневого архітектурного комплексу.

Для виконання клаузури необхідно проаналізувати структуру генплану майбутнього міста і точно визначити межі загальноміського центрального простору, а також його зовнішні і внутрішні зв'язки.

Схематика клаузури повинна включати графічні пояснення щодо взаємозв'язків основних функціонально-планувальних елементів міста – житлових районів, ландшафтних утворень, центрів (фокусів) обслуговування окремих районів тощо. Треба визначити головні осі, вздовж яких відбуваються планувальні зв'язки міста як єдиного організму, осі загальноміських магістралей, осі і пункти ландшафтних орієнтирів (домінант), а також - просторові осі окремих центрів.

Крім того, слід визначити композиційні вузли за ступенями їх ієрархії у комплексі центрального простору, з виділенням кульмінаційних композиційних вузлів і осей, які власне й визначають унікальні особливості проектованого міста і де повинні розміщуватися головні орієнтири міського просторового комплексу.

Клаузура виконується в масштабі 1:10000.

У підсумку обговорення клаузури студенти отримують матеріал для чергового ступеню практичної й самостійної роботи.

КЛАУЗУРА № 4: Ідея планувально-просторового зонування загальноміського центру

Мета клаузурної роботи цього етапу полягає в створенні в студентів практичних уявлень про головні елементи просторового каркасу міста, що утворюють його найскладніше й найбагатше зв'язками урбаністичне утворення – загальноміський центр.

Загальноміський центр повинен мати наступний нормативний набір функціональних зон (див. також Таблицю 3):

- ділова (бізнесова), з фінансово-банківськими установами, офісами і представництвами компаній і фірм, експозиційно-виставковими і оптовими промислово-торговельними комплексами, тощо;
- торговельна, з розташуванням найбільших установ роздрібно-торговельної мережі міста та інших структур побутового обслуговування;
- вокзальна, - з розміщенням об'єднаного комплексу залізничного та автовокзалів;
- сакральна (головна зона церковного життя міста);
- адміністративна, - з розташуванням будинків міських адміністративно-управлінських установ, силових організацій (міліція, суди, прокуратура, інспекції з правового нагляду тощо);
- громадсько-культурна, де концентруватимуться загальноміські музейні і виставкові установи, а також головні універсальні зали;
- громадсько-спортивна, згрупована навколо загальноміського стадіону, - у вигляді комплексу критих спортивних і фізкультурно-оздоровчих залів, акварени, басейнів, кортів тощо; спортивна зона може кооперуватися з розважальним комплексом;
- зони готельного комплексу з «чотиризірковими» готелями (комплексами) : 2-3 комплекси;
- зона учбових та наукових закладів («кампус») містить комплекс вищих та середніх спеціалізованих навчальних закладів міста (з гуртожитками та обслуговуванням), а також – проектно-дослідницький комплекс; останній можна розміщувати також і поруч з діловою чи торговельно-промисловою зоною центру міста.

Треба обов'язково пов'язати загальноміський центр з елементами архітектурно-ландшафтного рекреаційного комплексу: входними зонами парків, бульварами, скверами, набережними тощо.

Окремо по всій території центру необхідно забезпечити «вертикальне зонування» – з використанням третього виміру міста: напівпідземного й підземного простору для вирішення транспортного обслуговування і тимчасового зберігання автотранспорту; на поверхні повинні залишатися лише представницькі автостоянки з мінімальною площею (до 20 машино-місць) Масштаб головних вертикальних орієнтирів слід обмежити 25 поверхами.

Частину зон можна вирішувати дисперсно, - тобто розподіляти їх між різними ділянками території загальноміського центру, - або інтегровано, - у

поєднанні окремих елементів обслуговування в збільшені за масштабом - інтегровані з іншими громадськими функціями комплекси. Це, перш за все, стосується функцій торгівлі, ділового комплексу, громадського побутового обслуговування.

Разом з тим треба визначити фіксовані функціональні зони, що мають унікальний (кульмінаційний) характер у комплексі загальноміського центру:

- сакральну, де повинно бути передбачено розміщення головних споруд сакрального комплексу міста: собору, церковних готелів, трапезних, духовних навчальних закладів (недільних шкіл) тощо; планувально-просторове вирішення зони повинно забезпечувати проведення усіх ритуальних зборів, ходів та інших сакральних дій; саме тут повинні розміщуватися головні просторові орієнтири міста;
- адміністративно – управлінську, за просторовим змістом – головний міський майдан – «форум», де відбуватимуться головні зібрання мешканців міста та знаходитимуть просторовий вираз інші головні громадські функції: мітинги, демонстрації, святкування, маніфестації тощо;
- культурно-розважальну і спортивну, де міститимуться головні об'єкти культурно-розважального і спортивно-оздоровчого комплексу міста: клубні і видовищні комплекси, установи індустрії ігор і розваг (дискотеки, боулінги тощо).

Окремо слід визначитись щодо включення до складу центру елементів житлової забудови, які створюють передумови забезпечення цілодобового функціонування простору центра.

Клаузура повинна містити графічні пропозиції щодо просторового виразу організації зон громадських видовищ, розваг, фізкультури і спорту (масових ігор, відео сеансів, сценаріїв мас-медіа, спектаклів, матчів, змагань тощо) у їх єдності з ландшафтними загальноміським об'єктами і природним ландшафтом.

Клаузура виконується в масштабі 1 : 5000

Виконання деталізованого ескізу ядра центру

Для виконання деталізованого ескізу ядра загальноміського центру треба, перш за все, визначитися щодо його функціонального складу. Рекомендовано включати до центрального ядра такі функціональні об'єкти й зони, що визначають унікальність міського середовища: громадсько- культурну й сакральну, можливо, - адміністративну, масових зборів та видовищ, - з долученням до функціонального складу ядра центру ще й житлових комплексів.

Ескіз ядра центру повинен включити наступне:

- пропозиції щодо ідей планувально-просторової архітектурної організації головних громадських просторів міста (майданів –

«форумів»), де проходитимуть найбільші громадські збори, маніфестації, святкування й таке інше, що супроводжуватимуться найбільшою концентрацією людських потоків і мас;

- ідеї організації території середовищного формування (перед усім, - головних внутрішніх пішохідних зв'язків ядра центру, що сполучають головні зони в єдине просторове ціле, - бульвари, еспланади, набережні, сквери);
- ідеї з організації комплексу транспортного обслуговування ядра центру: розміщення зупинок громадського транспорту, місць тимчасового й постійного зберігання автомобілів, гостьових автостоянок, під'їздів вантажного транспорту.

Окремо слід передбачити ідею розташування в міському ядрі архітектурних домінант, - з метою побудови виразного силуету й визначення меж монументального й комфортного міського простору.

Рекомендовано залучити до складу міського ядра елементи житла, перед усім, - готельного типу. Ескіз повинен містити ідеї щодо прийомів включення житлових домінант до композиції міського ядра.

Ескіз виконується у М 1 : 5000 або 1 : 2000

Таблиця 3
Рекомендований перелік зон та будівель ядра громадського центру міста

№ №	Назва об'єкту	Орієнтовний будівельний об'єм на один об'єкт (тис. Куб. м) / орієнтовна площа ділянки на один об'єкт (га)
1	2	3
Громадська адміністративна зона		
1.	Будинок Рад (відділи й управління виконкому міської та облрад)	3-4 / 0,1-0,3
2.	Будинок судових закладів (міський суд, прокуратура, адвокатура, держнотаріат)	8 / 0,1-0,3
3.	Будинок силових установ (міські відділення МВС, СБУ, СНС, військомату)	4-5 / 0,1-0,3
4.	Палаці новоодружених і новонароджених (разом з архівами міського відділення ЗАГСу)	6-8 / 0,5
5.	Міський архів	3 / 0,1-0,3
6.	Будинок зв'язку (міськпошта й міськтелеграф, АТС, міські установи мас-медіа: радіо, телебачення, реклама)	30 / 0,5-1,0
7.	Готельний комплекс на 250-500 місць	15-20 / 0,5-1,0
Сакральна зона		
1.	Міський кафедральний собор (окремо – парафіяльні церкви у складі районів міста)	25 / 1,5-2
2.	Резиденція церковного ієрарха	1-2 / 0,5
3.	Комплекс недільних шкіл та духовних навчальних закладів	5-10 / 1
4.	Спеціалізований трапезно-готельний комплекс	5-10 / 0,5
Громадська культурна зона		
1.	Міські краєзнавчий та художній музеї з бібліотеками й архівами	25+30 / 0,5-1
2.	Центральний виставковий комплекс з художньо-промисловими майстернями та експозиційними залами й павільйонами	35+25 / 1
3.	Центральний будинок дитячої творчості з бібліотекою (дитячий культурний центр)	3 / 0,3-0,5

1	2	3
4.	Клубний комплекс (міський культурний центр) з універсальними залами різної місткості	40 / 1,2-1,7
5.	Театри і концертні зали (філармонічний, органної музики тощо) на 500-800 місць	10-20 / 1, 2-1,7
Торговельна зона		
1.	Комплекси торговельних центрів: гіпермаркетів, супермаркетів тощо.	25-30 / 1-2
2.	Спеціалізовані комплекси побутового обслуговування (салони моди, краси, шейпінгу, тощо)	5-10 / 0,5-1,5
3.	Торговельно-виставкові павільйони	10-30 / 0,5-1,5
4.	Критий ринок	50 / 1,5-2
5.	Спеціалізовані комплекси громадського харчування (ресторани, кафе, кондитерські, піцерії тощо)	1,5 – 3 / 0,1-0,3
Ділова зона		
1.	Банківські та інші фінансові установи	2 – 4 / 0,1-0,2
2.	Міська товарна біржа	4-5 / 0,3
3.	Автосалони та інші виставкові ділові комплекси	5-10 / 0,5-1
4.	Офіси й представництва фірм, фондів тощо	10-20 / 0,1-0,3
5.	Приватні готельні комплекси різної місткості (на 50-100-200-500 місць)	10-30 / 0,3-0,5
Зона громадських видовищ та атракціонів		
1.	Кіноконцертні зали	20-30 / 0,7- 1,5
2.	Цирк на 2000 місць	30 / 0,7-1,5
3.	Спеціалізований молодіжний клубний комплекс (молодіжний культурний центр) З барами, дискотекою, кафе тощо	30 / 1
4.	Боулінг-центри, більйардні, зали електронних ігор, казино, нічні клуби, аква-арени тощо	10-20 / 0,5-1
Спортивна зона		
1.	Універсальні й спеціалізовані спортзали і споруди	25-50 / разом –0, 2 га на 1 тис. населення міста
2.	Спортивно-оздоровчі заклади різної спеціалізації	1-2 / 0,1-0,3

Примітки:

1. Поданий перелік зон та об'єктів може уточнюватися та доповнюватися за погодженням з керівником проекту.
2. В разі доцільності масштабного укрупнення припустиме блокування будинків і споруд у складі окремих загальноміських функціональних зон.
3. До меж головних зон загальноміського центру повинні обов'язково долучатися житлові будинки (квартали) й комплекси.

4. Практична робота за Модулем 8 (VIII семестр) Архітектурне проектування ландшафтних об'єктів

ЗМ 8.1. Проект комплексу загальноміського парку

Вихідні дані:

На початку практичної роботи кожен студент одержує від керівника та репродукує з попереднього проекту міста комплект вихідних даних у складі:

- схематизованої реальної геотоподоснови у М 1:50 000 та 1:20 000; генплану міста на 100 тис. мешканців у М 1:10 000;
- схеми морфологічної побудови ландшафту освоєння у М 1:100 000;
- список літературних джерел з опису природно-кліматичних особливостей регіону проектування, а також
- комплекс розрахункових вихідних даних, складених у відповідності до державних містобудівних нормативних стандартів (ДБН), які студенти повинні адаптувати до власної змістовної практичної роботи.

Послідовні етапи й обсяги практичної роботи за модулем 8:

8.1.1. Аналіз природних та містобудівних факторів ландшафтного проектування

КЛАУЗУРА №1 Пошук принципового розміщення загальноміського парку в природному комплексі міських територій (ПКМТ) – з визначенням унікальних властивостей території ландшафтного освоєння

Метою виконання клаузури є:

- ознайомлення з організацією природного комплексу міських територій (ПКМТ), з подальшою відповідною схематичною деталізацією структури генплану спроектованого у попередньому семестрі міста на 100 тис. мешканців;
- визначення унікальних рис обраної ситуації ландшафтного освоєння (за схемою: ландшафтні й композиційні осі й вузли, фронти панорамного сприйняття ландшафту й забудови, пункти фіксованого сприйняття, ландшафтні й урбаністичні домінанти).

Необхідно у визначеній раніше виконаним проектом структурі міста умовно позначити основні складові ПКМТ (рекреаційні, захисні-буферні, природоохоронні, середовищного формування) й довести принципову доцільність певного розміщення в ньому загальноміського громадського парку.

Слід позначити основні просторові характеристики ПКМТ відносно планувальної композиції міста (розміщення основних елементів ПКМТ відносно ландшафтних і містобудівних домінант і вузлів, з врахуванням панорамного сприйняття і т. п.), а також – визначити основні планувальні й

просторові зв'язки парку зі структурою спроектованого міста (виділити обслуговуючі парк загальноміські та районні магістралі й основні функціональні планувальні елементи у прилеглих до парку міських територіях, перед усім, - житлових і громадських).

На основі клаузури виконуються:

- схеми ПКМТ з включенням до неї загальноміського парку (див. Методичні вказівки з виконання курсового проекту «Загальноміський парк»);
- схема комплексного оцінювання території паркового освоєння;
- відповідні ТЕП (див. Таблицю 1: ПКМТ).

Клаузура виконується у М 1:20000 (на схемі генплану міста)

Таблиця 1
Природний комплекс міських територій (ПКМТ)

Рекреаційні території		Території історично-культурної спадщини(не передбачено)		Природоохоронні території, в т. ч. – території ландшафтів, що оберігаються		Території середовищного формування		Захисні (буферні) території		Території екологічної реабілітації (не передбачено)	
Га	%	Га	%	Га	%	Га	%	Га	%	Га	%

8.1.2. Розробка концепції та функціональної організації території загальноміського парку

КЛАУЗУРА №2 Пошук концепції принципової функціональної й ландшафтної паркової організації у визначеному проектом урбанізованому середовищі.

Метою виконання клаузури є розробка варіантів принципового функціонального зонування паркової території, - у відповідності до визначених раніше розробленим проектом міста планувальних обмежень. При цьому слід врахувати структуру магістралей, розміри й конфігурацію водних поверхонь, особливості рельєфу й прилеглих територій *середовищного формування* (у житлі й громадських центрах).

Перед усім, слід позначити конфігурації й розміщення зовнішніх (буферних та вхідних) паркових зон. Другим кроком у пошуку оптимального варіанту функціонального зонування є визначення конфігурації й розмірів основної паркової зони, - тихого відпочинку. Крім того, у доповнення до принципового планування основних зон слід запропонувати й принципове

вирішення головних (магістральних) паркових алей, які й утворюють, - разом зі структурою вхідних зон і внутрішнього рекреаційного ядра просторово-планувальний каркас парку.

На основі підсумків клаузури приймається рішення щодо функціонального зонування парку, а також оформлюються схеми функціонального зонування й похідні від неї.

Клаузура виконується в М 1:5000

Таблиця 2. Рекомендований добір зон багатофункціонального парку

№ №	Найменування зон	Домінуючі функції	Відсотковий склад в балансі території парку	Примітки
1	2	3	4	5
1.	Вхідні	Розподільча, інформаційна, торговельна	3-5%	Організуються в місцях найбільшої концентрації пішохідних і транспортних потоків
2.	Буферні	Захисна екологічна; короткочасної рекреації	10-15%	Рекомендовано напівпідземне розміщення автостоянок і туалетів
3.	Тихого відпочинку	Довгочасної рекреації	50-60%	Відокремлюються від суміжних зон рослинними буферами.
4.	Дитячі	Ігрова, пізнавальна	до 5%	Рекомендовано 3-4 в парку. Відокремлюються від суміжних зон рослинними буферами.
4а.	Підліткові	Фізкультурно-спортивна, ігрова		
5.	Господарча	Складська	2-3%	Влаштовується біля міської магістралі
6.	Адміністративна	Управління й організація рекреації й видовищ	до 1%	Рекомендовано наближати до вхідної зони
7.	Видовищ та атракціонів (механічних, водних, ландшафтних)	Видовищна, розважальна	5-15%	Відокремлюється від суміжних зон буферами

1	2	3	4	5
8.	Виставкові	Експозиційна	до 5%	Рекомендовано наближення до зони тихого відпочинку
9.	Спортивна	Фізкультура і спорт	-	Рекомендовано винести до спеціалізованого парку
10.	Спеціальні	Пізнавальні, музейно-етнографічні та інші	Склад і площі уточнюються з консультантом – керівником	

КЛАУЗУРА №3 Пошук ідеї просторової пейзажної побудови головної функціональної зони загальноміського парку

Метою виконання клаузури є створення принципової моделі пейзажної структури парку.

На основі визначеного за підсумками роботи над попередньою клаузурою планувально-просторового каркасу підчас виконання третього етапу клаузурної роботи слід виконати наступні практичні дії:

- уточнення принципових меж головної зони парку (тихого відпочинку);
- формування траси головного прогулянкового маршруту;
- принципове (схематичне) визначення кількості й взаємного розташування головних просторових елементів паркового середовища – пейзажів.
- За підсумками клаузури виконується ескіз генплану парку.
- Клаузура виконується в М 1 : 2000

Виконання, обговорення й затвердження ескізу генплану парку

Ескіз генплану виконується на основі визначеного раніше просторово-планувального каркасу парку й ідей пейзажної побудови паркового середовища.

В ескізі повинно бути визначено:

- чіткий поділ паркової території на зовнішні й внутрішні зони;
- до зовнішніх відносяться перед усім входні, буферні й адміністративно-господарчі;
- склад внутрішніх зон (функціональне планувальне ядро парку) повинні визначатися підчас складання ескізу генплану (наприклад, - тихого відпочинку, експозиційні, спеціальні);

- решту зон доцільно розміщувати на стиках зовнішніх і внутрішніх (наприклад, - дитячі містечка, але це потребуватиме додаткових буферів для шумогасіння);
- масштабні параметри, планувальний склад й обґрунтоване розташування вхідних й головних масових розважальних зон (видовищ та атракціонів);
- масштабні параметри й принципове ландшафтне оформлення головних зв'язків паркового середовища, - магістральних та прогулянкових алей (засоби їх обсаджень; конфігурація основних вузлів паркового планування, - паркових майданчиків;
- архітектурно-ландшафтні межі головних пейзажів зони тихого відпочинку.

Ескіз виконується в М 1:2000

КЛАУЗУРА №4 Ідея комплексного архітектурно-ландшафтного вирішення й дендрологічного оформлення ядра парку

Метою виконання клаузури є пошук деталізованого вирішення частини головної зони загальноміського парку, - з експонуванням найхарактерніших прийомів ландшафтного дизайну.

Власне, в обсяг клаузури входить концептуальна розробка будь-якого єдиного пейзажу локального просторового масштабу, який визначає ландшафтне вирішення певного важливого функціонального осереддя рекреаційної зони.

В його якості можна обирати вузли перетину головних прогулянкових маршрутів, зони видовищ та атракціонів, дитячі містечка, набережні й акваторії.

Підчас виконання клаузури необхідно продемонструвати володіння основними методами й засобами деталізованого формування рекреаційного середовища у сфері ландшафтно-архітектурної й дизайну.

Змістом клаузури є створення архітектурної й дендрологічної концепції рекреаційного комплексу для фрагменту паркового середовища з застосуванням як традиційних (класичних) прийомів ландшафтно-архітектурної, так і новітніх засобів створення ефективного рекреаційного середовища.

На основі підсумків клаузури виконується деталізований фрагмент парку.

Клаузура виконується в масштабі 1:500

Рекомендована література
Основна:

За модулем 7
(тема «Місто на 100 тис. мешканців»)

1. Алфёров И. А., Антонов В. Л., Любарский Р. Э. Формирование городской среды. – М: СИ, 1977.
2. Антонов В. Л.
3. Бочаров Ю. П., Кудрявцев О. К. Планировочная структура современного города. – М.: СИ, 1972.
4. Груза И. Теория города. – М.: СИ, 1972.
5. Косицкий А. В. Урбанистика. – Харьков: 1971.
6. Моисеев Ю. М., Шишко В. Т. Общественные центры. – М.: ВШ, 1987.
7. Основы советского градостроительства в 4-х томах. – М.: СИ, 1971-1972.
8. Островский В. Современное градостроительство. – М.: СИ, 1979.
9. Пронин Е. С. Формирование городских центров. – М.: СИ, 1983.
10. И. М. Смоляр. Генеральные планы новых городов. – М.: СИ, 1973.
11. Фомин.
12. З. Н. Яргина и др. Основы теории градостроительства. – М.: СИ, 1986.

За модулем 8
(тема «Загальноміський парк»)

1. ДБН 360-92. Містобудування. Планування й забудова міських і сільських поселень. – К.: 1992.
2. Краткий справочник архитектора. Ландшафтная арх-ра.
3. К.: Будівельник, 1990
4. Архитектурная композиция садов и парков. М.: 1980
5. Богавая И. О., Фурсова Л. М. Ландшафтное искусство. – М.: 1988
6. Вергунов А. П. и др. Ландшафтное проектирование. – М.: СИ, 1991
7. Гостев В. Ф., Юскевич Н. Н. Проектирование садов и парков. – М.: 1991
8. Залеская Л. С., Микулина Е. М. Ландшафтная архитектура. М.: 1979
9. Курбатов В. Я. Всеобщая история ландшафтного искусства. Сады и парки. - М.: ЭКСМО, 2007
10. Лихачёв Д. С. Поэзия садов. – М.: Наука, 1982
11. Хромов Ю. Б. Планировка и оборудование садов и парков. – Л.: 1974.
12. Періодичні видання: «Ландшафтный дизайн»; «Landscape Architecture»; “Ландшафтная архитектура и дизайн”.

Довідкова:

1. ДБН 360-92**
2. Справочник проектировщика. Градостроительство. – М.: Стройиздат,

Навчальне видання

ДУБИНСЬКИЙ Володимир Петрович ,
ХЕСІН Вадим Олександрович ,
МУХОРТОВ Миколай Львович ,
АМЕЛЬЧЕНКО Роман Віталійович

Методичні вказівки до практичних занять з навчальної дисципліни
«Архітектурне проектування» (VII, VIII семестри) (для студентів 4 курсу
професійного напрямку 1201 (6.060102) «Архітектура»)

Відповідальний за випуск В. П. Дубинський
Комп'ютерне верстання І. В. Волосожарова

План 2009, поз.47М

Підп. до друку 12.06.09
Друк на ризографі.
Зам.№

Формат 60x84/1/16
Ум. друк. арк. 1,4
Тираж 50 пр.

Видавець і виготовлювач:
Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК №731
від 19.12.2001

